

Список використаних джерел:

1. Архів Дзержинського районного суду м. Харкова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dg.hr.court.gov.ua/sud2011/.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
3. Ахундова А. А. Захист прав підозрюваного у кримінальному провадженні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А. А. Ахундова. – К., 2013. – 17 с.
4. Кришевич О. В. Застосування тактичних прийомів для вирішення конфліктів при допиті / О. В. Кришевич // Право України. – 2001. – № 3. – С. 66–68.
5. Дуда В. Я. Розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В. Я. Дуда. – К., 2015. – 229 с.
6. Белкин Р. С. Криминалистика и доказывание (методологические проблемы) / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. – М. : Юрид. лит., 1969. – 216 с.
7. Васильев А. Н. Тактика отдельных следственных действий / А. Н. Васильев. – М. : Юрид. лит., 1981. – 112 с.
8. Селиванов Н. А. Вещественные доказательства (криминалистическое и уголовно-процессуальное исследование) / Н. А. Селиванов. – М., 1971. – 200 с.
9. Чернецький О. К. Слідчий експеримент в кримінальному судочинстві : тактика і психологія : дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О. К. Чернецький. – Харків, 2013. – 192 с.

УДК 347.6

ГРИНІВ І.І.

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ:
ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ІСПАНІЇ**

У статті зроблено порівняльно-правовий аналіз застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні та Іспанії. Виокремлено особливості правового регулювання допоміжних репродуктивних технологій у законодавстві України та Іспанії. Запропоновано напрями удосконалення вітчизняного законодавства, яке регулює відносини у сфері застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Ключові слова: *допоміжні репродуктивні технології, безпліддя, репродуктивні права, репродуктивне здоров'я, сурогатне материнство, донорство.*

В статье приводится сравнительно-правовой анализ применения вспомогательных репродуктивных технологий в Украине и Испании. Выделены особенности правового регулирования вспомогательных репродуктивных технологий в законодательстве Украины и Испании. Предложены направления совершенствования отечественного законодательства, регулирующего отношения в сфере применения вспомогательных репродуктивных технологий.

Ключевые слова: *вспомогательные репродуктивные технологии, бесплодия, репродуктивные права, репродуктивное здоровье, суррогатное материнство, донорство.*

The article presents the comparative legal analysis of the use of assisted reproductive technology in Ukraine and Spain. It points out the peculiarities of the legal regulation of ART in Ukrainian and Spanish legislation. Some ways to improve the national legislation regulating ART have been suggested.

Key words: *assisted reproductive technologies infertility, reproductive rights, reproductive health, surrogacy, donor.*

Вступ. Допоміжні репродуктивні технології (далі – ДРТ) є одним із вагомих досягнень ХХ століття. Серед європейських країн Україна вважається країною з лояльним репродуктивним законодавством, що заохочує так званий репродуктивний туризм. Вперше в Україні успішне запліднення *in vitro* жіночої яйцеклітини було проведено 30 листопада 1984 року. На сьогодні досить широкого попиту набувають репродуктивні технології, які є системою методик, що використовуються при лікуванні безпліддя.

Відсутність належного правового регулювання застосування ДРТ обумовлює актуальність дослідження цієї теми. Це пов'язано, перш за все, з подальшим їх розвитком, наприклад, створенням нових методик. Їх правозастосування на практиці обумовлено недостатнім розвитком законодавства, яке б урегульовувало відносини у цій сфері. З огляду на актуальність цієї проблеми, необхідно зазначити, що допоміжні репродуктивні технології наразі є мало вивченими в юриспруденції.

Варто зауважити, що правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій досліджуване значною групою вчених, зокрема такими, як: Р.О. Стефанчук[1], Г.В. Аникина[2], А.П. Головащук[3], Е.Е. Мухамедова[4], І. В. Чеховська[5], Н. Карпенко[6] та ін. Незважаючи на низку наукових праць, правова сторона таких відносин не зовсім визначена, адже відносини в репродуктивній сфері постійно розвиваються.

Постановка завдання. Метою статті є виокремлення особливостей, що стосуються застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні та Іспанії, здійснення порівняльно-правового аналізу використання технологій в Україні та Іспанії. На підставі цього аналізу варто визначити напрями удосконалення законодавства, адже потреба в їх використанні пов'язана зі значною кількістю безплідних сімей, зменшенням народжуваності, збільшенням смертності, відсутністю природного приросту, а також процесом гармонізації українського та європейського законодавства.

Результати дослідження. Передумовою реалізації репродуктивних прав застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. №2801-ХІІ. Стаття 48 цього закону регламентує, що застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, на прохання дієздатної жінки, з якою проводиться така дія, за умови наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці [7].

До 2008 р. положення Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо проведення допоміжних репродуктивних технологій деталізував Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення» від 4 лютого 1997 р. [8]. З 2013 р. основним законодавчим актом, який регулює застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні є Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [9].

Порівняно зі значною кількістю видів ДРТ в Україні дозволені такі:

- запліднення *in vitro* – спосіб лікування безпліддя, при якому запліднення яйцеклітини здійснюється поза організмом жінки. Також має назву екстракорпоральне запліднення, або штучне запліднення;
- внутрішньоматкова інсемінація – одна з форм лікування безпліддя, яка може бути проведена шляхом введення підготовлених спермій у порожнину матки;
- донатія гамет або ембріонів – процедура, за якою донори за письмово оформленою, добровільною згодою надають свої статеві клітини – гамети (сперму, ооцити) або ембріони для використання іншими особами під час лікування безпліддя;
- сурогатне материнство – один із видів лікування безпліддя. Однак нормами чинного законодавства України не визначено поняття «сурогатне материнство». Воно існує лише в суспільних відносинах, пов'язаних із сучасними репродуктивними технологіями;
- кріоконсервація сперми, ооцитів, ембріонів та біологічного матеріалу;
- редукція ембріонів – маніпуляція зі зменшення кількості ембріонів, що розвиваються [9].

На відміну від України, де до застосування ДРТ ставляться більш лояльно, законодавство Іспанії є досить консервативним. Одним із перших нормативно-правових актів в Іспанії, що регулювали застосування ДРТ, був Закон «Про технології допоміжної репродукції» від 22 листопада 1988 р. № 35. На сьогодні сферу застосування репродуктивних програм регулює Закон Іспанії № 40 від 19 лютого 2004 р. «Про норми допоміжних репродуктивних технологій». Громадяни Іспанії мають право застосовувати методи штучного запліднення тільки після надання довідки про безпліддя [10]. Згідно з цим законом на території Іспанії дозволяється:

- донорство сперми та яйцеклітин;
- застосування зазначених технологій щодо самотніх жінок;
- зменшення числа ембріонів у матці у разі потрійної вагітності;
- грошова винагорода донорам сперми та яйцеклітин;

– проведення генетичного діагностування ембріона перед його перенесенням в порожнину матки.

Проте є й заборони, пов'язані з допоміжними методами репродуктивної медицини. В Іспанії, наприклад, заборонено:

- довільний вибір донора сперми, яйцеклітин. Це право має тільки медичний персонал;
- у разі донорства зберігається повна анонімність у двосторонньому порядку;
- донорами не можуть бути родичі, друзі та знайомі пацієнта;
- вибір статі дитини;
- сурогатне материнство;
- знищення заморожених ембріонів, які не були використані для пацієнта в процесі екстракорпорального запліднення [11].

Як бачимо, в Іспанії висувається чимала кількість обмежень щодо застосування ДРТ. Натомість в Україні їх немає щодо вибору статі дитини, донорами можуть бути як родичі (знайомі), так і анонімні донори, не встановлюються обмеження щодо сурогатного материнства, а також не регламентується процес знищення заморожених ембріонів, які не були використані. Однією із найсуворіших заборон на території Іспанії є сурогатне материнство, проте громадянам цієї країни не заборонено користуватись такими послугами за кордоном.

Спільним у законодавстві України та Іспанії є дотримання таких принципів: принцип раціональності та мінімізації ризиків (застосування будь-яких допоміжних репродуктивних технологій здійснюється тільки за наявності розумних можливостей позитивного результату й не передбачає серйозних ризиків ні по відношенню до самої жінки, ні до її можливого потомства); принцип інформованості про наслідки (тим, хто збирається вдаватися до застосування подібних технологій, у тому числі й донорам, роз'яснюються всі пов'язані з цим аспекти біологічного, юридичного та етичного порядку); принцип матеріальної незацікавленості (донорство в цій сфері не може мати на меті отримання вигоди; матеріальне відшкодування може використовуватися тільки для компенсації фізичних незручностей, трудових і транспортних витрат, які можуть виникнути у зв'язку з фактом донорства); принцип анонімності третіх осіб (донорів) (донорство має бути анонімним і гарантує конфіденційність відомостей про донорів, що містяться в банках даних. Центр репродукції укладає угоду безпосередньо з донором, а потім з безпосередніми клієнтами, таким чином, є обов'язковим посередником між ними, кому ніколи не судилося побачити один одного [12].

Висновки. З вищенаведеного варто виділити коло питань, що й досі залишаються недостатньо врегульованими в Україні, зокрема, визнання батьківства дітей, народжених внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій, визначення правового статусу ембріона, вирішення питання про долю ембріона, права на застосування ДРТ. Варто не забувати, що ефективність використання ДРТ багато в чому залежить від відбору пацієнтів, їх обстеження, тому доцільно було б використати досвід Іспанії щодо надання довідок про безпліддя, обмеження вибору статі дитини та регламентувати процес знищення заморожених ембріонів, які не були використані у методиках ДРТ. Крім того, понятійно-категоріальний апарат також потребує уніфікації, адже на практиці він часто не збігається з правовою площиною, що призводить до порушення невід'ємних репродуктивних прав людини.

Список використаних джерел:

1. Стефанчук Р. О. Репродуктивні права фізичної особи: поняття, система, особливості здійснення // Вісник Львівського національного університету: серія «Право». – 2004. – Вип. 39. – С. 296–304.
2. Аникина Г.В. К вопросу о правовом регулировании постмортальной репродукции / Г.В. Аникина // Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство» – 2013 № 2(2).
3. Головащук А.П. Правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій / А.П. Головащук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_2/189.pdf.
4. Мухамедова Е.Е. Репродуктивні права фізичної особи в системі особистих немайнових прав / Е.Е. Мухамедова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2012. – Т. 25 (64). – № 2. – С. 136–141.
5. Чеховська І.В. Державна сімейна політика в Україні: теорія та практика реалізації: [монографія] / Ірина Василівна Чеховська. – Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», – 2013, – 736 с.
6. Карпенко Н. Правове забезпечення програм з допоміжних репродуктивних технологій / Н.Карпенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2011_Akusher_2/29-30.pdf.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
8. Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення від 4.02.1997 №24// Наказ Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=5132>.

9. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні від 09.09.2013 № 787// Наказ Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1697-13>.

10. Супругатное материнство в Италии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surrogacyinfo.net/ru/zakonodatelstvo/italiya.html>.

11. Legal aspects in European countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mother-surrogate.info/legal-aspects-in-european-countries/>.

12. G12 Country Regulations of Assisted Reproductive Technologies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cbhd.org/content/g12-country-regulations-assisted-reproductive-technologies>.

13. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

14. Репродуктивне здоров'я та репродуктивні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reprohealth.info/uk/for/men_and_women/rhr/grp.

УДК 347.211

ДАНИЛЕНКО О.В.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Статтю присвячено аналізу теорій правової природи безготівкових грошей як об'єкта цивільних прав. Зокрема, розглядаються ключові положення зобов'язальної та речової концепції правової природи грошей у безготівковій формі, відзначаються їх недоліки та переваги. Обґрунтовується висновок, що через протиріччя, які характерні для кожної з вказаних теорій, необхідно об'єднати наукові позиції в цій сфері, що сприятиме узагальненню існуючих підходів у цьому питанні.

Ключові слова: *об'єкти цивільних прав, гроші, правова природа безготівкових грошей, майнові права, речі.*

Статья посвящена анализу теорий правовой природы безналичных денег как объектов гражданских прав. В частности, рассматриваются основные положения обязательственной и вещной концепции правовой природы денег в безналичной форме, отмечаются их недостатки и преимущества. Обосновывается вывод, что из-за противоречий, которые характерны для каждой из указанных теорий, необходимо объединить научные позиции в этой сфере, что будет способствовать обобщению существующих подходов по этому вопросу.

Ключевые слова: *объекты гражданских прав, деньги, правовая природа безналичных денег, имущественные права, вещи.*

The article is devoted to the analysis of theories of legal nature of cashless money as an object of civil laws. In particular, key positions of obligation and material conception of legal nature of money in a cashless form are examined; their defects and advantages are marked. A conclusion is grounded, that through contradictions, that are characteristic for each of the indicated theories, it is necessary to unite scientific positions in the field of it, that will result in generalization of existent approaches through this question.

Key words: *objects of civil rights, money, legal nature of bank money, property rights, things.*